

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапеч Ю.О.
« 17 » *серпня* 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни **«Соціологія особистості»** для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми **«Соціологія»**.

Розробник: Джуган Руслана Іванівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **соціології та соціальної роботи**

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 3.5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	2	2
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3.5	3	3
	Лекції:	
	30	8
	Практичні (семінарські):	
	20	6
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	55	91

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Соціологія особистості» – шляхом засвоєння нових знань з теорії особистості сформувати професійний світогляд. Завдання навчальної дисципліни: засвоєння теоретичних основ і принципів соціології особистості; усвідомлення концепцій та понятійного апарату соціології особистості; розуміння ролі соціалізації та персоналізації в життєвому світі особистості; знання норм спілкування в процесі соціалізації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність працювати в команді.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК08. Здатність використовувати інтернет – ресурси, статистичну інформацію для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

СК13. Здатність до вироблення та застосування комунікативних стратегій в рамках міжособистісної взаємодії, управлінської діяльності в умовах невизначеностей.

СК15. Здатність прогнозувати та вирішувати конфлікти ситуації на різних рівнях суспільних відносин.

СК16. Здатність до адаптації та професійного реагування на виклики соціальних трансформацій.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є опанування таких навчальних дисциплін освітньо-професійної програми:

ОК5 Основи психологічних знань в соціології

ОК15 Соціальна структура та соціальна стратифікація

ОК17 Загальна соціологічна теорія

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності	РН01
Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми	РН02
Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі	РН03
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	РН04
Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач	РН06

Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації	RH07
Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури	RH08
Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога	RH12
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід	RH13
Застосовувати відповідні соціологічні дослідження та реалізовувати дослідницькі професійні навички стосовно теоретичних та прикладних аспектів вивчення соціальних змін.	RH17
Використовувати методи діагностики та експертизи у процесах оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів соціальних суб'єктів	RH20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті після опанування навчальної дисципліни **«Соціологія особистості»**:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
знати: основні теоретичні засади соціології особистості; теорії розвитку і соціальних типологій особистості;	РН01 РН02
вміти аналізувати: життєві кризи та вміти їх долати;	РН03 РН04
особистість як суб'єкт соціальних дій і життєтворчості;	РН06 РН07
особистість в суспільстві, що трансформується.	РН08 РН12
опанувати: навички аналізу та оцінки складних проблем становлення власного «Я»;	РН13 РН17
усвідомити: свою роль як суб'єкта творчості власного життя.	РН20

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

[illegible]

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T8	T9	T10	T11	T12		
10	10	10	10	10	50	100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття, доповідь з презентацією	5	45	5	45
Реферат	1	5	1	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсових) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;

- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;

- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;

- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Предмет соціології особистості

Тема 1. Особистість як об'єкт пізнання в соціології. Цілі, завдання та структура курсу «Соціологія особистості». Короткий зміст основних тем. Методичне та інформаційне забезпечення курсу, форми контролю, організація самостійної роботи студентів. Підстави теоретичного аналізу особистості в соціології. Три основні підходи доповнюючі один одного в пізнанні особистості як члена суспільства і носія культури: психологічний, соціологічний та соціально-антропологічний. вимоги до побудови соціальної теорії особистості. Проблематика і понятійний апарат курсу. Людина в системі соціально-гуманітарного знання. Системні визначення людини: людина, індивід, індивідуальність, особистість. Людина як об'єкт і предмет соціології. Особистість як соціологічна проблема. Соціальні функції категорії «особистість» і теорії її формування. Основні підходи до вивчення системних властивостей людини (субстанціальний, формальний, структурно-функціональний і реляційний). наукові підстави з соціального пізнання особистості. Трактатування особистості в філософії та науці. Трактатування особистості в психології. соціально-психологічний підхід до досліджень особистості. Соціологічний підхід.

Тема 2. Діяльність особистості. Діяльність як спосіб буття людини. Характеристика основних елементів механізму діяльності особистості: потреби, мотив, цінність, інтерес, установка, мета. Квазіпотреби. Корпоративні нормативні системи, ієрархія норм і характер санкції у різних субкультурах. Соціальні норми як інструмент контролю – дозвоільні, зобов'язальні та зворотні.

Форми реалізації соціальних норм – використання, виконання, дотримання. Об'єктивна та суб'єктивна зумовленість мотивів поведінки особистості. Теорія універсального змісту та структури цінностей (М.Рокіч, С.Шварц). Термінальні та інструментальні цінності. Рівні цінностей за А.Гешфеном (глобальні цінності та цінності повсякденного життя). Соціальний контроль як механізм соціальної регуляції поведінки і підтримання суспільного порядку. Ціннісне поле особистості (В.Мак Гвайр). Ціннісні орієнтації та соціальні установки. Позитивно і негативно цінніснонавантажені категорії. Феномени «над включення» і «над виключення» як чинники спотворення соціальної категоризації. Теорія соціальної атрибуції (Ф.Хайдер). Атрибутивні процеси і фундаментальна помилка атрибуції. Мотиваційні помилки атрибуції. Феномен «groupthink» і прийняття групових рішень (І.Джакіс). Диспозиція як продукт зіткнення потреб і ситуацій. Ієрархія потреб. Ієрархія ситуацій. Рівні диспозиційної структури: елементарні фіксовані установки, соціальні фіксовані установки, преферентна спрямованість на певну царину соціальної активності, система ціннісних орієнтацій. Моделі життєвих орієнтацій особистості. Соціальна поведінка в теорії соціального обміну. Характеристика цілераціональної людської поведінки. Орієнтири поведінки різних типів. Освоєння людиною діяльності. Види діяльності особистості. Основні елементи структури діяльності особистості: дія – поведінка – вчинок. Інтерпретація поняття «вчинок».

Тема 3. Система відносин особистості. Поняття «відносини особистості». Сутнісні характеристики відносин особистості. Концепція відносин особистості О.Ф.Лазурського і В.М.Мясіщева. Критерії виділення видів відносин особистості. Чинники виникнення й динаміки відносин особистості. Характеристика домінуючих відносин особистості. Типологія соціального простору і характер відносин. Особистість в системі економічних зв'язків. Особистість в системі політичних зв'язків. Соціальна дистанція у відносинах особистості. Особистість в системі освітніх зв'язків. Особистість в системі релігійних зв'язків. Теорія соціального поля. Динаміка конфліктних відносин. “Дилема в'язня” як метод діагностики відносин. Застосування методики соціальних мереж при вивченні відносин особистості. Застосування соціометричного методу при вивченні відносин особистості. Характер відносин суспільства й особистості на рівні первинних груп. Визначення референтних груп. Референтні групи в перехідних типах суспільства. Теорія інтеграції індивіда в соціальну систему. Основні рівні інтеграції: інтеграція в соціально-економічні відносини, функціональна інтеграція, нормативна інтеграція, міжособистісна інтеграція. Образ середовища і просторова ідентичність. Проблема відчуження особистості.

Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості. Сутність свідомості. Компоненти свідомості (знання, переживання, воля, оцінка). Структура свідомості особистості. Свідомість: предметна і самосвідомість. Властивості самосвідомості, її рівні. Образ «Я» людини. Ідеальне і реальне «Я». Структурна модель самості. Психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність, его-ідентичність. Багатовимірне «Я» Е.Гоффмана. Концепція “Я”-особистості

К.Роджерс. «Офіційне Я», «ситуаційне Я», «віртуальне Я в контекстах», «загальне людське Я», «Я-як-виконавець», «Я-як гравець», «дійсне Я», «динамічне Я», «фантастичне Я» (К. Роджерс). Формування Я-концепції особистості.. Самооцінка особистості Соціальний рівень самосвідомості. Гносеологічні рівні самосвідомості. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та само відображення в структурі об'єктивації власного «Я». Свідоме та підсвідоме в структурі внутрішнього «Я». Методологічні принципи дослідження образу «Я». Самосвідомість особистості як визначення власної ідентичності. Самосвідомість як цілісна динамічна установка щодо власного «Я». Самосвідомість особистості як відображення системи інтерналізованих ролей. Структурна модель самості і психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність. Его-ідентичність.

Тема 5. Структура особистості. Поняття «структура особистості»: основні підходи до її аналізу та визначенню. Підходи до опису структури особистості в філософії, психології та соціології. особистість як людина, індивід і індивідуальність. Структура особистості з точки зору психологів. Біологічна спадковість як чинники розвитку особистості. фізичне оточення як чинники розвитку особистості. Вплив культури на розвиток особистості. Соціокультурний підхід до аналізу діяльності особистості. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні. Концепція диспозиційний регуляції поведінки особистості В.А.Ядова.

Тема 6. Мислення особистості. Системний підхід в дослідженні мислення. Спонукальні чинники виникнення мислення. Мислення як долаття перешкод. Мислення як свідомість, розв'язання завдань і рефлексія. Образ мислення в традиційній логіці, когнітивній психології, теорії Гештальту, асоціативній теорії. Динамічні характеристики мислення: швидкість процесу мислення, темп мислення, варіативність, гнучкість мислення, міра упорядкованості мислення. Циклічність процесу мислення. Тип мислення особистості. Аналіз оповідного і парадигматичного мислення. Когнітивні і мислительні стилі особистості. Дослідження еволюції мислення в антропо-, соціо- і онтогенезі. Концепція дитячого інтелекту і етапів його становлення. Моделі інтелекту. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретизації і формування операцій. Дослідження чинників інтелекту Ч.Спірменом. Концепція інтелекту Айзенка. Вимірювання інтелекту за допомогою тесту IQ. Дослідження інтелекту Стренбергом. Організація процесу мислення. Групові форми роботи, які стимулюють розвиток мислення. Техніка «брейнстормінгу». Порівняльно-культурологічні дослідження формування, функціонування і розвитку мислення.

Тема 7. Комунікація та мовлення особистості. Онтологічні, гносеологічні, психологічні, інформаційні, екзистенціальні, етичні та інтимно-

особистісні аспекти людського спілкування. Феноменологія людського спілкування. Спілкування як органічна складова соціальної історії: горизонтальний та вертикальний виміри. Особистість у системі спілкування. Спілкування як інструмент конструювання й реконструкції об'єктивної соціальної реальності. Форми та зміст спілкування. Рівні спілкування особистості. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна і афективно-комунікативна. Інформаційні підходи до дослідження спілкування. Теоретичні моделі в рамках інтеракціоністського підходу. Тези реляційного підходу в тлумаченні спілкування. Не вербальні способи спілкування. Особливості невербальної поведінки при спілкуванні. Функціонування механізмів захисту особистості при спілкуванні. Поняття «комунікативної компетентності». Методики діагностики і розвитку комунікативної компетентності. Дослідження комунікативних процесів в умовах сумісної діяльності. Культурні моделі спілкування. Соціальні ситуації спілкування і комунікації. Етно-національні аспекти спілкування. Соціальні проблеми спілкування поколінь. Чоловік та жінка в контексті проблем спілкування. «Бар'єри» комунікації. Нормативи цивілізованого спілкування. Розвиток ідей про природу мовлення і мови. Співвідношення мови і мислення. Аналітична установка в тлумаченні мови. Біхевіористський підхід. Знакова система мови – структуралізм. Мова як внутрішнє перероблення вербального матеріалу. «Генеративна граматика» Н.Хомського. Семантика тексту. Основні функції мови: комунікативна, пізнавальна, регулятивна, емоційно-експресивна, контактостановлююча, метамовна, естетична, магічна. Психолінгвістичні дослідження мови. «Метод семантичного диференціалу» Ч.Осгуда. Функціонування мови у суспільстві. Соціолінгвістичні дослідження мови.

Модуль 2. Основні напрями дослідження особистості в соціології

Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості. Поняття соціалізації. Моделі соціалізації в теоретичній думці: когнітивна модель (Ж. Піаже), «Я-теорія» Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е.Еріксона. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості. Чинники соціалізації. Механізм соціалізації особистості. Адаптація. Створення образу «Я» людини. Специфіка ідентифікації у групі. Види ідентифікацій. Поняття інтеріоризації (стилі, образи, уявлення, цінності, норми). Присвоєння: правила і компетентність (статус, роль, особистість). Ініціація засобом певної групи. Соціальна інтеграція. Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство. Фактори соціалізації: макро фактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезо фактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікро фактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо). Сім'я як один із основних чинників соціалізації. Вплив на соціалізацію дитини групи ровесників. Вплив особливостей етносу на соціалізацію особистості. Зв'язок між соціалізацією особистості і природним середовищем. Первинна соціалізація, її характер, основні риси. Специфіка вторинної соціалізації. Стадії соціалізації відповідно наступності етапів онтогенезу: дитинство і юність, молодість, зрілість, похилий вік. Стадії морального розвитку: до моральна,

конвенціональна і суто моральна. Явище інфантилізму. Шість стадій морального розвитку Л.Кольберга. Ресоціалізація. «Невдала» соціалізація. Методика дослідження соціалізації особистості. Зародження, становлення і форми феномену персоналізації в культурі. Персоналізація дитини в системі «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Плани «его-персоналізації» дитини. Визначення персоналізації як передумови потреби індивіда бути вираженим в життєдіяльності інших людей. Психоз, як історичний соціогенетичний вимір персоналізації особистості. Поле етнографії як соціогенетичний вимір персоналізації. Явище лімінальності в етнографії. Форми прояву лімінальності: перехід в іншу вікову категорію (супровідні форми – обряди життєвого циклу (народження, досягнення зрілості, взяття шлюбу, смерть) і зміна статусу особистості в соціальній спільноті. Реконструкція соціогенетичних джерел персоналізації на шляху аналізу екстремальних ситуацій в житті особистості. Особливості і функції ситуацій життєвих переломів. «Знаки персоналізації», за допомогою яких індивід оволодіває своїм Я. Его- та альтер персоналізація.

Тема 9. Соціальна адаптація особистості. Поняття соціальної адаптації. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний. Теорія адаптації Р.Мертон та форми індивідуального пристосування: конформність, інновація, ритуалізм, ретритизм, заколот. Види соціальних адаптацій особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична

Тема 10. Рольова концепція особистості. Поняття соціальної ролі (традиційне і в трактуванні І.С.Кона). Особистість як єдність соціальних ролей. Характеристики соціальної ролі по Парсонсу (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація). Критика. Основні елементи ролі: цінності, майстерність, повноваження. Обґрунтування їх. Гомологічні структури соціальних процесів і явищ. Основні способи регуляції людської поведінки. Соціологічний аналіз структури особистості. Соціальна структура особистості в об'єктивному плані як система статусів і ролей. Статусно-рольова структура. рольова концепція особистості. Соціальний статус. Соціальні ролі та рольові позиції. Соціальна структура особистості в суб'єктивному плані як система диспозицій і рольових очікувань. Диспозиційна структура особистості. поняття особистісних диспозицій.

Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості. Концепція розуміння в соціології (Дільтей, Зіммель, Вебер, Шюц, Гадамер). Концепція розуміння М.Вебера. Розгляд акту «розуміння» А.Шюцем. «Загальна теза про взаємність перспектив» А.Шюца. Тлумачення розуміння в герменевтичному досвіді Х.-Г.Гадамера. Вимоги соціологічного дослідження взаєморозуміння. Компоненти процесу взаєморозуміння. Зміст «розуміння особистості». Механізм розуміння особистості. Основні компоненти «розуміння особистості». Інтуїтивне і гностичне розуміння. Механізми і взаєморозуміння у спілкуванні і сумісній діяльності. Чинники процесу взаєморозуміння. Естетичні, інтелектуальні, соціальні та моральні бар'єри розуміння. Взаєморозуміння в різних соціальних ситуаціях (накладання смислів). Проблема розуміння при напрацюванні і

проведенні соціологічного дослідження. Аналіз способів вивчення взаєморозуміння.

Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості. Тип суспільства і соціальний тип характеру за Е.Фромом. Соціальний характер і соціальна ситуація. Типологія характерів У.Томаса і Ф.Знанецького. Соціальний характер і тип суспільства. Типологія Д.Рісмена. «Авторитарний тип» Д.Адорно. Типи особистості у суспільстві, що трансформується. Особистість, «розчинена» у суспільстві. Особистість «відчужена» від суспільства. Амбівалентна особистість: конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип. Маргінальна особистість. Зміна соціальних цінностей та феномен «культурного шоку». Концепція «подвійного структурування» соціальної реальності П.Бурд'є. Екстерналізація об'єктивних соціальних структур через особистісні практики. Габітус як система диспозицій сприйняття оцінок, дій. Роль габітусу, як посередника між суспільними відносинами й особистістю. Поняття життєвого шляху. Соціально-культурна зумовленість життєвого шляху. Спосіб життя і стиль життя. Смысл життя. Життєві кризи і стадії розвитку особистості. Концепція стадійного розвитку К.Юнга. Життєвий цикл розвитку Е.Еріксона. Стратегія життя особистості. Життєві програми, цілі, плани. Формування поведінкових планів і програм на рівні соціальних установок і ціннісних орієнтацій. Взаємодія між різними елементами диспозиційної структури при формуванні планів і програм: функції прогнозування наслідків, мотивації діяльності, активація процесів реалізації, розбіжність між диспозиціями і реальною поведінкою. Парадокс Лап'єра – «аттitudи проти дій». Класифікація перешкод досягненням. Статичні перешкоди – обмеженість об'єктивних і суб'єктивних ресурсів. Активні перешкоди – мотиваційна боротьба, конкуренція диспозицій суб'єкта. Самовизначення і життєві вибори. Очікування, образ бажаного майбутнього, перспектива. Динаміка життєздійснення особистості.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: <i>денна</i>					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Особистість як об'єкт пізнання в соціології	8	2	0			6
Тема 2. Діяльність особистості.	8	2	0			6
Тема 3. Система відносин особистості	8	2	2			4

Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості	8	2	2			4
Тема 5. Структура особистості	8	2	2			4
Тема 6. Мислення особистості.	8	2	2			4
Тема 7. Комунікація та мовлення особистості	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	58	16	10			32
Модуль 2						
Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості	9	2	2			5
Тема 9. Соціальна адаптація особистості.	9	2	2			5
Тема 10. Рольова концепція особистості	9	2	2			5
Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості	9	2	2			5
Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	9	4	2			3
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за модуль	47	14	10			23
Разом	105	30	20			55

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Особистість як об’єкт пізнання в соціології	8	1	0			7
Тема 2. Діяльність особистості.	8	1	0			7
Тема 3. Система відносин особистості	8	1	0			7
Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості	8	1	0			7
Тема 5. Структура особистості	8	1	0			7
Тема 6. Мислення особистості.	8	1	0			7
Тема 7. Комунікація та мовлення особистості	8	1	1			6
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	58	7	1			50

Модуль 2						
Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості	9	1	1			7
Тема 9. Соціальна адаптація особистості.	9	0	1			8
Тема 10. Рольова концепція особистості	9	0	1			8
Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості	9	0	1			8
Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	9	0	1			8
Модульна контрольна робота	2	0	0			2
Разом за модуль	47	1	5			41
Разом	105	8	6			91

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Особистість як об'єкт пізнання в соціології	0	0
2	Діяльність особистості.	0	0
3	Система відносин особистості	2	0
4	Свідомість і самосвідомість особистості	2	0
5	Структура особистості	2	0
6	Мислення особистості.	2	0
7	Комунікація та мовлення особистості	2	1
8	Соціалізація і персоналізація особистості	2	1
9	Соціальна адаптація особистості.	2	1
10	Рольова концепція особистості	2	1
11	Розуміння і взаєморозуміння особистості	2	1
12	Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	2	1
	Разом	20	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Особистість як об'єкт пізнання в соціології	6	7
2	Діяльність особистості.	6	7
3	Система відносин особистості	4	7
4	Свідомість і самосвідомість особистості	4	7
5	Структура особистості	4	7
6	Мислення особистості.	4	7
7	Комунікація та мовлення особистості	4	6
	Модульна контрольна робота	0	2
8	Соціалізація і персоналізація особистості	5	7

9	Соціальна адаптація особистості.	5	8
10	Рольова концепція особистості	5	8
11	Розуміння і взаєморозуміння особистості	5	8
12	Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	3	8
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	55	91

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Гвоздецька Б., Рюль В., Варга Н. Соціологія: методичні матеріали до самостійної роботи: навчально-методичний посібник для напряму підготовки «054 Соціологія». Ужгород: УжНУ, 2021. 110 с.
2. Джуган Р.І. Соціологія особистості: методичні рекомендації до курсу. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 40 с.
3. Злобіна О.Г., Тихонович ВО. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. Київ: Стилос, 2001. 237 с.
4. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Київ: МАУП, 2004. 457 с.
5. Москаленко В.В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
6. Орос О.Б. Соціологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 45 с.
7. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.

8. Подольська Є.А., Дікова-Фаворська О.М. Соціологія: навч. пос. для вищих навч. закладів. Житомир: б.в., 2007. 440 с.
9. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге вид. Київ: ТанDEM, 2004. 272 с.
10. Соціальний ареал життя особистості / за ред. М.Шульги. Київ: НАН України, Ін-т соціології, 2005. 400 с.
11. Тарасенко В.І. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма). Київ: НАН України, Ін-т соціології, 2004. 567 с.
12. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій: підручник. Львів: Кальварія, 2003. 543 с.
13. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): навч. посіб. Київ: МАУП, 2000. 328 с.
14. Хмелько В.Є. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за наук. ред. В.Є.Хмелька. Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія, 2007. 559 с.

Допоміжна література

1. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2004. 400 с.
2. Злобіна О.Г. Категорія «особистість» у системі понять соціальної теорії . Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. №2. С.121–134
3. Пачковський Ю.Ф. Соціологія і психологія: навч. посіб. Київ: Каравела, 2009. 760 с.
4. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О. І. Пташник-Середюк, С. А. Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.